

A Palota Nyugati falszorosában épült török védmű már Dr. Magyar Károly korábbi feltárásaiból ismert volt, melynek ÉNy-i része még éppen a mostani munkaterületünkbe esett. Ettől Ny-ra, a még bolygatatlan részen a korábbi ásatások alapján is várt, kövekkel megerősített árok maradványa, valamint egy nagy kövekből szárazon rakott támfal részlete került elő. Az ÉK-i sarokban a partoldalt a védmű vonaláig átvágtuk egy kb. 70 cm széles sávban. Ennek során középkori kerámiával keltezett rétegeket bontottunk el. A szondában elértük a márga altalajt, s egy altalajba vágott középkori gödör részletét is kibontottuk.

TÓTH ANIKÓ

29. Budapest, I. Mátyás-templom (Szentháromság tér 4.)

(KÖH 52374)

Kő

2012. február–június közt a templom helyreállítási munkáihoz igazodóan, elsősorban az épület belsejében folytattunk megfigyeléseket. A Mátyás torony 1. szintjén dokumentáltuk a DK-i sarokfalpillért és a középkori boltozatot. A templomhajóiban a szentély felé eső 2 pillér K-i oldalának alapozását sikerült megfigyelnünk. A szentély korlátnál 2, K–Ny-i irányú árkot ástak. A D-i szonda K-i végében a D-i falban egy mintegy 10–13 cm vastag habarcsos rész alatt, durván faragott kemény mészkövekből álló, feltehetően középkori falrészletet bontottunk ki. A fal É-i oldalától egy a külső felén másodlagosan megégett, vonaldíszes, fehér kerámia (fazék) oldaltöredéke került elő. Az É-i szondában egy szórvány medencelapát, egy festett faragott kő (töredék) és egy feltehetően a sziklába vajt, K–Ny-i tájolású váz jobb alkarjának, néhány bordájának, bal combfélének és a bal medencelapát egy részének kibontására került sor. A Mária kaputól és a Béla toronytól K-re létesített szondákban a részben visszatöltött rétegeket dokumentáltuk. A loretói kápolna D-i falánál húzott árokban erősen bolygatott vázakat tártunk fel.

Munkatársak: Végh András, Szilágyi Gábor, Kiss Virág, Németh Katalin.

B. NYÉKHELYI DOROTTYA

30. Budapest, I. Öntőház udvar (KÖH 52385)

Kő, Kk, Kú, Tő, Ú, I

2012. március 5. és június 26. között, az ÉPKÖ Kft. megbízásából a jelzett fal állagvédelmi munkáihoz kapcsolódó megfigyelést végeztünk a budai várpalota ún. 12-es várfalánál. A megfigyelés a „12-es várfal” történeti vonatkozásainak (fal szerkezet, falelválás, másodlagosan beépített régészeti/művészettörténeti értékű kőanyag stb.) vizsgálatára irányult, és végig szoros együttműködésben zajlott az építész-tervezővel, Deák Zoltánnal, aki az elemzéshez szükséges részletes ortofotó sorozattal segítette a munkát. A megfigyelés az állványozás, a falazatok letakarítása, illetve a fugák kivitelező által történt kibontása után zajlott le. (Nem foglalkoztunk a kőanyagok részletes azonosításával, illetve a rekonstrukcióhoz szükséges anyagok, technológiák meghatározásával, mert ez restaurátori kompetenciába tartozott, és erre külön szakembert kértek fel.) A fontosabb észrevételeket, javaslatokat a tervezővel közösen rendszeresen megtettük a generálkivitelezői építési naplóban.

A megfigyelés tárgyának „12-es várfal”-ként történő megjelölése tulajdonképpen helytelen, ugyanis itt két egymás mellett lévő, de teljesen eltérő jellegű és korú védelmi létesítményről van szó: az Öntőház udvar (amely a régészeti irodalomban Keleti falszorosként szerepel) D-i zárófáláról, valamint a közvetlenül mellette D-re, párhuzamosan húzódó, ún. „Vízfordó” folyosóról. Az előbbi egy magas, tömör várfal, amely jelen ismeretünk szerint Zsigmond-kori (1387–1437) eredetű, míg utóbbi egy annál jóval alacsonyabb kazamata folyosó, melyet Szapolyai János uralkodása alatt (1526–1540), pontosabban valamikor 1530 és 1540 között építettek ki. Külső oldalán széles szárazárkot alakítottak ki. A D-i zárófal már az 1493-as kiadású Schedel-féle Világkrónika Buda ábrázolásán szerepel, míg a kazamata csak az 1541-es Schön-féle metszeten tűnik fel először. Mindkettő jól kivehető mind a török, mind a barokk kori ábrázolásokon. A török kori látképekről az is kiderül, hogy a két védmű K-i végén egy nagy méretű kerek bástya, a Vízi rondella állt, s hogy az ehhez csatlakozó szakaszon mindkettő erős sérüléseket szenvedett az ostromok során. A bástyát egyébként csak a 18–19. század fordulóján bontották le, s helyét részben a palotát ellátó új vízmű foglalta el. A barokk helyreállítások után a két védmű gyakorlatilag változatlan formában maradt fenn egészen az Ybl-féle Várkertbazar kiegészítéséig. A D-i zárófal tetején ekkor sűrű pihenőkkel tagolt lépcsősort alakítottak ki, amelyet két oldalt balusztrádos korlát kísért végig. A lépcsősor alul az ún. Északi pavilontól indult (ez utóbbi maga is lépcsőházként szolgált a rakpart és a lépcsősor, illetve az Öntőház udvar között), és fent – közvetlenül a zárófal pengeként felmagasodó szakasza alatt – egy kisebb, toronyszerű épületben zárult. A második világháború pusztítását követő helyreállítási munkák során a falkorona balusztrádjait és a felső tornyocskát teljesen lebontották, míg az Északi pavilonnak csak a hátsó (Ny-i) íves részét. (Ezzel utóbbi összekötő-lépcsőház szerepe megszűnt.) A falkorona tetején futó, újjáépített lépcsőt ekkor két sima mellvéd közé fogták. Az 50–60-as években helyreállított lépcsősort – annak teljes visszabontása után – az 1980-as években a Mélyépitő Vállalat ismét megújította.

A falazatok részletes történeti vizsgálatára, falkutatásra a háború utáni helyreállítások során nem volt mód, azonban a nyílások és a fő felületeket rögzítő, viszonylag pontos felmérésük már ekkor megtörtént Gerevich László régész és Gerő László építész vezetésével. Sajnos mindamelllett – mint azt tapasztalunk kellett – a rekonstrukció során számos részlet véglegesen eltakarásra került.

Mivel a falkorona tetején lévő lépcső a fentiek szerint többször teljesen újjáépült, így itt – egyetlen kivételtől eltekintve – érdemi megfigyelésre nem volt szükség. A kivételt a lépcsősor legtetejénél lévő – de tulajdonképp már azon túl/mellett – lévő pihenő egyetlen lépcsőfoka jelentette. A nagy méretű, édesvízi mészkőtömbből álló lépcsőfok itt erősen sérült (repedezett) és kopott formát mutatott. A felületén látható barnás elszíneződés erős égésre utal. A kőanyag, a forma és a megmunkálás alapján ezt középkorinak tartjuk. Bár felmerült a lépcsőfok kicserélésének lehetősége, ebben az esetben – mivel a falkoronán ez ma az egyetlen középkorinak mondható részlet – javasoltuk a helyben hagyását, azzal, hogy a repedéseket valamilyen tömítéssel lenne célszerű a csapadék további beszívargásától elzárni.

A részletes vizsgálatot a kazamatánál kezdtük. Az egykor kétszintes kazamata külső, D-i oldalán, kb. fél magasságban profilált, jellegében barokk korinak tűnő puhamészkö övpárkány futott egykor végig, amelynek egyes hosszabb-rövidebb